

II.

Elnöki megnyitó beszéd.

Tisztelt közönség! A magyar prot. irodalmi társaság eddig a fővárosban: Budapesten tartotta évi közgyűlését. Azonban mindig több oldalról hangzott fel az óhaj, hogy a társaság keresse fel gyűlésével ottan-ottan hazánk más vidékeit is. Ily vándorgyűlések útján az ország különböző részein közelebbi érintkezésbe jöve a prot. közönséggel, hathatósabban lehetne éleszteni ennek érdekeltségét a társulat céljai iránt. Sikeresebben munkálkodhatnánk közre, Bethesda tavának: a prot. hitbuzgóságnak mindig éléukebb mozgásba hozásán, a mely a mult tanusága szerint sebeket gyógyító, vigaszt, reményt keltő erőt rejt magában.

Ezen óhajnak akartunk eleget tenni, midőn elfogadva Pápa városa közönségének szives vendéglátó ajánlatát: a társaság közgyűlését ide hívtuk össze.

Vajha a vándorgyűlésekhez csatolt remények teljesülésének biztató jeleit is vihetnék el innét emlékül kedves vendégeink!

A m. p. irod. társaság kitűzött céljai szoros összefüggésben vannak azon elvekkel, a melyeknek ápolása a prot. egyházaknak a multban dicsősége volt, s a jövőben is szent kötelessége leend.

A protestantismus feladatul vette át a multtól az örökösödést amaz elidegeníthetlen kincs: a lelki szabadság mellett, a lankadatlan munkásságot a társadalomnak önállóságra nevelésén és főképen az újszövetség által követelt élő hitnek fejlesztésén.

A hazai prot. társadalom feladatához hiven eleitől fogva a legelső sorban fáradozott a haladás útjának egyengetésén.

A nevelés ügyének lelkes felkarolásával ő adta meg az alsóbb és felsőbb iskoláknak a kiváló jelentőséget. Az isteni tiszteletnek a nép nyelvén tartásával, a bibliának közkinccsé tételével, a szellemi munkásság élesztésével nagy mértékben közrehatott a magyar nyelv gyorsabb művelődésére, a magyar irodalom gazdagítására.

Majd, midőn a túlerős idegen befolyás a vallási villongások nyomán az elnyomatás gyásznapiját vonta a magyar-honi protestantizmusra: ugyanakkor nemzetünk története is a hanyatlás szomorú jeleit mutatja. A prot. egyházak szabad vallásgyakorlati jogának visszanyerésével ismét összeesik a nemzet új életre ébredése is.

Az önálló gondolkodásra nevelő, a közügyért egyesült tevékenységre utaló, a jogérzet mellett a kötelesség tudatát is ébresztő prot. autonomiának nem csekély része volt abban, hogy a nemzet tettereje mindig szélesb körben mozgásba jött, a lelkesedés közös célokért élénkült.

A protestánsok, midőn önerejükből folyton szaporíták iskoláikat s áldozataikkal a legszegényebb osztályok gyermekei előtt is hozzáférhetőkké tévők a tudomány kincseit, a műveltség előtt fáradhatlanul egyengetve az utat, sokat tettek azon kornak előkészítésére, melyben a kiváltságok ledőltségével az alkotmány sánczai között egygyéforrt a nemzet s ezeréves állami létének a művelt népek sorában méltó helyet foglalva szentelhetett öröm-ünnepet.

A jelenkor ismét új tevékenységet vár egyházainktól, ott, hol a lelki életnek nemes célhoz irányozása az erkölcsi fogalmaknak a zavartól, elernyedéstől megóvása a feladat.

Gyakran hangzik fel a panasz, hogy társadalmunk beteg és valóban a komoly vizsgáló több oly jelenségre is talál az élet mezején, a mi azon állításnak jogosultsága mellett tanuskodik.

Az önfentartási törekvés mindinkább a létért folyó könyörtelen harcz képét mutatja. A materialis világnézet hódít s mindjobban a rideg önzés bilincseibe veri az akaratot, tehetséget. Az elvek veszteni látszanak vonzó erejüket. Pénz és élvezet a bálványok, a melyek előtt sokan készek felál-

dozni a meggyőződést, lelkiismeretet. A lázas bírvágy, fényüzés tovább hatol a felsőbb osztályokból az alsóbb rétegekbe is. Az anyagi érdekek zsarnok egyeduralkodója alatt sok helyen lankad a lelkesedés magasb célokért, elgyengül a vallásos érzés. Ez pedig baljóslatú jelenség, mert a vallás az oszlop, melyre az erkölcsiség támaszkodik, a melylyel áll és bukik. A vallás képezi a legközvetlenebb kapcsolatot, mely a néposztályokat, a legutolsó szegény családot is az idealismushoz köti. Hol kihalt a hit Istenben, a morális tények szentségében s a tökéletesb jövő életben, a melyre hivatva vagyunk: ott a haladás megszakad, a társadalom az előtérbe tolult alacsony szenvedélyektől tépve erkölcsi elfajulásba s koldus rabszolgaságba hanyatlik.

A művelt népek jövőjére nézve is első rangú kérdés azért a vallás nemesítő hatásának biztosítása.

Legközelebb az egyházaknak feladata a gondoskodás, hogy a hit szövétnekét a materialismus szele ki ne oltsa. Ezek vannak hivatva védeni, ápolni az összeköttetést a sokszor nehéz viszonyok közt vergődő ember és az eszményi világ között.

E feladatának betöltésén munkálkodik az egyház temploma, iskolája s más jótékony intézetei által.

De a nemes cél új munka tere is int, új és új áldozatot követel. A prot. társadalom hivatva van az irodalmi téren is oly irányú munkásság kifejtésére, mely az egyháziaságot erősítse, a szíven a hitnek oltárát építse s lelkesülni tanítson azért, a mi szép, jó s igaz.

Ily cél szolgálatában fáradozik a magyar prot. irod. társaság. Tovább épít azon alapon, a melyet az egyház vetett. Azon kötelességtudat vezet, hogy a nép gyermekeit, kiket iskoláink megtanítottak olvasni, keblükben felkeltették a tudni vágyat, ha felsördültek sem szabad figyelmen kívül hagyni, hanem törekednünk kell oly szellemi táplálékot nyújtani a sajtó útján nekik, a mely építő hatást gyakorol lelki életükre. Gondoskodnunk kell híveink számára oly művekről, melyek míg egy részről olcsóságuknál fogva könnyen megszerezhetők: másfelől tartalmuk alkalmas arra, hogy tovább fejleszsze a

vallásosságot, szilárdítsa a ragaszkodást egyházhoz, hazához, nevelje a tiszteletet a rend s törvény iránt.

Igy óhatjuk sikeresen népünket az oly sajtótermékektől, a melyeknek iránya megingathatja a kebelben a vallás-erkölcsi érzés templomát, mit az egyház s az iskola emelt.

Továbbá a művelt körökben fel-fellépő hitközöny ellen-súlyozása is szükségessé teszi az egyházas szellemben vezetett irodalmi munkásságot.

Ide vonatkozólag társaságunk hivatva van működésével mindig szélesb tért nyitni a tudományos törekvés előtt, egyszerismind buzgón érlelni azon meggyőződést, hogy a tudomány és a vallás nem ellenségek, hanem szövetségesek. Ha az egyik az embernek a fegyvereket szolgáltatja kitűzött célja kivívásához: a másik emeli lelki erejét, fentartja a bántó ellentétek között is reményét az igazság végdiadalában. Hit nélkül, vagyis önmagában: „a tudás nem áldás“. A tudományosság, ha végkép szakít a vallással, lelki kevelységet szül s az emberiség sebei iránt érzéketlen rideg önzésre vezet.

Azok előtt, kiket a materialis világnézet kísért, társulatunk irodalmi munkásságával törekszik feltárni a multat, felmutatni azt a kort, melyben a szív az eszmékért teljes odaadással dobogott. Oda állítja a mai nemzedék elé a hitben erős, törhetlen jellemű apáknak példáját, felújítva a hithősök, vértanuk emlékét, kiknek meggyőződését nem némitotta el sem csábos ígéret, sem harag, egyházuktól nem bírt elszakítani hörtön, rabbilincs.

A prot. irodalmi társaság a mult tengeréből felhozott gyöngyökkel, az üldözések viharában tanusított hűségnek, önfeláldozásnak példáival sikeresen hathat oda, hogy az igaz hit-buzgóság a régi erővel lángoljon fel újra. Végül az a munkatér, a melyet e társaság elfoglalt: közös mező, melyen a két prot. egyház hívei közös célért fáradoznak, s élesztik a testvériség tudatát.

Társulatunknak jelzett munkásságában egyáltalán nem célja a felekezeti féltékenység, viszály szítása, távolról sem törekszik a felekezeti ellentétek élesztésére. A lelki szabadság, a melynek zászlaja alatt áll: tisztelni tanít mások meggyő-

ződését, jogait. Másfelől, midőn a vallást az anyagelvűség ellen védi, a nép művelődésének helyes irányban egyengeti útját: akkor közös társadalmi nagy érdeket szolgál. Midőn a törvény tiszteletére, kötelességhez hűségre, a jóltevők iránti kegyeletre buzdít irodalmi működésével: egyszersmind azon alapokat erősíti, melyeken a nemzeti létnek a jövő biztosítva van. Ezért bizalommal hívjuk a protestáns irodalmi társaság pártolására minden hitsorsosainkat. Kiki a szerint, a mint az ajándékot vette, hozzon áldozatot ennek oltárára. Ki ezt támogatja szellemi munkával vagy anyagi segélylyel: szép feladatot teljesít. Részt vesz azon nemes törekvésben, a melynek célja a vallásosság ápolásával az összeköttetés fentartása a földi élet és az eszmék világa között, közre munkál a gondolat-szabadság védelmén, a Krisztus evangéliumában nyilatkozó elveknek az erkölcsi életbe átültetésén.

Eddig főt. és mélt. Szász Károly püspök úr volt a társulat elnöke, ki a jeles szónok és koszorús költő hírnevével emelte az elnöki szék fényét. Ószintén fájjaljuk, hogy sokoldalú hivatalos elfoglaltság által indokolt lemondását társaságunk kénytelen volt elfogadni. Midőn ezúttal is kifejezést adunk iránta érzett osztatlan tiszteletünknek, egyszersmind fentartjuk a reményt, hogy őt továbbra is a m. prot. irod. társaság kitűzött céljainak legkiválóbb, lelkes támogatói között üdvözölhetjük. Helyébe a legutóbbi közgyűlés engemet választott. Határozata előtt kötelességszerűen meghajoltam. Midőn azonban a bizalomért köszönetemet nyilvánítom, egyszersmind beismerem, hogy ezen székre nem érdemeket, csak jóakaratot s azon meggyőződést hoztam, hogy társulatunk oly feladatot tűzött maga elé, a melynek szolgálatában a tagok ügybuzgó munkássága, részvéte áldásos lesz nemcsak prot. egyházaink életére, hanem a magyar irodalomra, a józan irányú műveltség alapos terjedésére is.

Társulatunk ez évi működése eredményéről az igen tisztelt titkár úr fogja a jelentést előterjeszteni.

Midőn erre a becses figyelmet felhívom, melegen üdvözölve a közel, távolról megjelent tagokat, kedves vendégeinket: az ülést megnyitottnak nyilvánítom. *Gyurátz Ferencz.*